

TALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 10/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy -nimisestä osakeyhtiöstä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 3 päivänä kesäkuuta 2014 lähettänyt talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy -nimisestä osakeyhtiöstä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 74/2014 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- teollisuusneuvos Petri Lehto ja neuvotteleva virkamies Mikko Huuskonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- liiketoiminta-alueen johtaja Petri Kalliokoski, Teknologian tutkimuskeskus VTT
- ylijohtaja Timo Hirvi, Mittatekniikan keskus
- tutkimuspäällikkö Arttu Juuti, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- johtaja Juha Karjalainen, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes)

- talousjohtaja Minna Sutela ja lakimies Riikka Sund, Lappeenrannan teknillinen yliopisto
- asiantuntija Vesa Vuorenkoski, Akava ry
- toiminnanjohtaja Jari Lehto, Luonnontieteiden Akateemisten Liitto LAL ry, edustaen Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry:tä ja Ylemmät Toimihenkilöt YTN ry:tä
- johtava tutkija, pääluottamusmies Iiro Auterinen, Teknologian tutkimuskeskus VTT, edustaen Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry:tä
- asiamies Jarmo Lehtonen, Palkansaajajärjestö Pardia ry
- varatoimitusjohtaja Antti Neimala, Suomen Yrittäjät
- johtaja Ilkka Niemelä, Teknologiateollisuus ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet
— valtiovarainministeriö
— Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lait Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy -nimisestä osakeyhtiöstä sekä Teknologian tutkimuskeskus VTT:n ja Mittatekniikan keskuksen muuttamisesta osakeyhtiöksi.

Nykyiset Mittatekniikan keskukselta sekä Teknologian tutkimuskeskus VTT:stä annetut

lait kumottaisiin. Laissa Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy -nimisestä osakeyhtiöstä olisivat säännökset osakeyhtiön tarkoituksesta, asemasta, tehtävistä, taloudellisista toimintaperiaatteista, rahoituksesta ja tiedonantovelvollisuudesta sekä voimaantulosta.

Valtioneuvosto oikeutettaisiin luovuttamaan Mittatekniikan keskuksen ja Teknologian tutkimuskeskus VTT:n hallinnassa oleva omaisuus ja toiminta perustettavalle osakeyhtiölle. Luovutusvaltuus ei koskisi Mittatekniikan keskuksen akkreditointiyksikköä, joka siirrettäisiin osaksi Turvallisuus- ja kemikaalivirastoa. Mittatekniikan keskuksen ja Teknologian tutkimuskeskus VTT:n henkilöstö siirtyisi osakeyhtiön palvelukseen.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan säädettäväksi Mittatekniikan keskuksen akkreditointiyksikön siirtoa koskevat muutokset Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta annettuun lakiin sekä vaatimustenmukaisuuden arviointipalvelujen pätevyyden toteamisesta annettuun lakiin. Lisäksi esityksessä ehdotetaan tehtäviksi tarvittavat

muutokset mittayksiköistä ja mittanormaalijärjestelmästä annettuun lakiin, geenitekniikkalakiin sekä valtion teknillisen tutkimuskeskuksen osakkuusyritysten kehittämiseen ja hallinnointiin liittyvien toimintojen yhtiöittämisestä annettuun lakiin.

Esityksen tavoitteena on edistää työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta sekä tehtävien hoidon toiminnallista tehokkuutta valtioneuvoston tutkimuslaitoksia ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistusta koskevan periaatepäätöksen mukaisesti. Esitys liittyy valtion vuoden 2014 ensimmäiseen lisätalousarvioesitykseen sekä vuoden 2015 talousarvioesitykseen.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja säädösteknisiin muutosesityksin.

Hallituksen esityksen mukaan Teknologian tutkimuskeskus VTT ja Mittatekniikan keskus yhtiöitettäisiin valtion kokonaan omistamaksi, voittoa tavoittelemattomaksi erityistehtävayhtiöksi. Tutkimuskeskuksen yhtiöittäminen perustuu valtioneuvoston 5.9.2013 tekemään periaatepäätökseen valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistukseksi. VTT Oy:n tehtävänä olisi — nykyistä tehtävää vastaa-vasti — riippumattomana ja puolueettomana tutkimuslaitoksena edistää tutkimuksen ja teknologian laaja-alaista hyödyntämistä sekä kaupallistamista elinkeinoelämässä ja yhteiskunnassa. Yhtiöittäminen ei koskisi Mittatekniikan keskuksen akkreditointiyksikköä, joka siirrettäisiin osaksi Turvallisuus- ja kemikaalivirastoa.

Uudistuksen odotetaan vähentävän talouteen ja hallintoon liittyviä ongelmakohtia, jotka aiheutuvat nykymuotoisessa organisaatiomallissa siitä, että virasto ja sen hallinnoimat osakeyhtiöt toimivat yksityisen konsernin tapaan, mutta virastoon kohdistuu silti samoja velvoitteita ja

toimintaa koskevia reunaehdoja kuin mihin tahansa julkishallinnon yksikköön. Yhtiönä toimimisen on arvioitu selkeyttävän konsernin johtamista, rakenteita ja näiden lainsäädännöllistä perustaa.

Valtion rahana maksettava alkupääomitus olisi 80 miljoonaa euroa (LTAE 1/2014 mom. 32.01.87), johon sisältyisi ehdollinen palautusvelvollisuus 50 miljoonan euron osalta 10 vuoden aikana. Lisäksi yhtiöön siirrettävän apportiomaisuuden arvoksi arvioidaan 77 miljoonaa euroa. Vuoden 2015 valtionavustuksen suuruudeksi arvioidaan noin 87 miljoonaa euroa.

Valtiontuki. Tutkimus- ja kehitystyöhön sekä innovaatiotoimintaan sallitun valtiontuen myöntämistä ja käyttöä määrittelevät yleinen ryhmäpoikkeusasetus (komission asetus 800/2008) ja puitteet tutkimus- ja kehitystyöhön sekä innovaatiotoimintaan (komission tiedonanto 96/C 45/06). Näiden mukaan tutkimusorganisaatiolla tarkoitetaan sellaista korkeakoulun tai tutkimuslaitoksen kaltaista yksikköä, jonka päätavoitteena on harjoittaa perustutkimusta, teollista tutkimusta tai kokeellista kehittämistä ja levittää tutkimustuloksia koulutuksen, julkaisujen tai tek-

nologiansiirtojen kautta. Nyt perustettavaksi ehdotettu osakeyhtiö olisi edellä mainitun säännösten edellyttämällä tavalla voittoa tavoitteilemattoman tutkimuslaitos, jonka voitto investoidaan kokonaisuudessaan yhtiön omaan tutkimustoimintaan, osaamisen kehittämiseen ja tutkimustulosten levittämiseen. Edellytyksenä on myös, että yhtiö pystyy kirjanpidossaan erittelemään liiketaloudellisiin perustein tapahtuvan toimintansa julkisella rahoituksella tehtävästä tutkimuksesta. VTT:n kirjanpito täyttää jo nykyiselläänkin tämän läpinäkyvyysvaatimuksen. Talousvaliokunta toteaa, että valtiontukisäännösten kannalta organisaation oikeudellisella asemalla ei ole merkitystä, minkä vuoksi virastosta osakeyhtiöksi siirtymiselle ei ole estettä tältäkkään osin.

Kilpailuneutraliteetti. Kilpailuneutraliteetin kannalta on kuitenkin tärkeää, että uuden yhtiön toiminnot eriytetään kirjanpidollisesti siten, että liiketaloudellisiin perustein tehtävää toimintaa ei voida subventoida julkisesti rahoitetun toiminnan resursseilla tai tuotoilla tavalla, joka vääristäisi kilpailua. Mikäli liiketaloudellisiin perustein toteutettavan ja julkisesti rahoitetun toiminnan harjoittamisen samassa yhtiössä todetaan myöhemmin aiheuttavan markkinahäiriöitä, VTT Oy on velvoitettava käynnistämään toimet liiketaloudellisen toiminnan eriyttämiseksi eri yhtiöön.

Mittatekniikan keskuksen toimialaan liittyvät tehtävät. Nykymuotoinen MIKES muodostuu kahdesta toimialasta, MIKES-metrologiasta ja FINAS-akkreditointipalvelusta. Esityksen mukaisesti MIKES-metrologia siirtyy osaksi VTT Oy:tä ja FINAS-akkreditointi osaksi Turvallisuus- ja kemikaalivirastoa. Uudistuksessa on varmistettava, että kansainvälisen tutkimuksen ja toiminnan taso ja tehokkuus pystytään säilyttämään. Suomalaisten yritysten tuotteiden ja teknologioiden menestyminen kehittyvien maiden markkinoilla edellyttää tuotteilta metrologiareferenssejä ja kansainvälisten verkostojen tukea, joita MIKES-metrologialla on oman verkostonsa kautta. Turvallisuus- ja kemikaalivirastoon siirtyvän akkreditointipalvelun osalta on

puolestaan varmistettava, että siirtyvän yksikön riippumaton, puolueeton ja itsenäinen asema akkreditointisubstanssiin liittyvissä asioissa säilyy. Näiden tavoitteiden toteutumiseksi on tärkeää varmistaa riittävät resurssit vastaanottavissa organisaatioissa.

Henkilöstö. Henkilöstöjärjestöjen kanssa tehdyn aiesopimuksen mukaisesti koko henkilöstö siirtyy vanhoina työntekijöinä uuteen yhtiöön liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Kaikki palvelussuhteet riippumatta siitä, ovatko ne lähtöorganisaatioissa virkoihin vai työ sopimuksiin perustuvia, tulevat olemaan uudessa VTT Oy:ssä työ sopimukseen perustuvia. Tästä poiketen Turvallisuus- ja kemikaalivirastoon siirtyvä henkilöstö pysyisi valtion virkamiehiä ja työsuhteisia henkilöitä koskevan sääntelyn piirissä. Henkilöstön lisäeläkejärjestely tullessaan notifioidaan EU-komissiolle, jonka jälkeen eläkejärjestelyjen kompensoinnista tehdään talousarvioesitys. Talousvaliokunta katsoo esityksen noudattavan valtionhallinnon muutosturvasäännösten (VM/201/00.00.02/2012) linjausta henkilöstön asemasta organisaatiomuutostilanteissa.

Teknisiä huomautuksia hallituksen esityksestä. Esityksessä on kirjoitusvirheen vuoksi harhaanjohtava ilmaisu, joka kuvaa organisaatiomuodon vaihtumisen vaikutuksia toimitilojen vuokramenoihin. Vaikutus vuokramenoihin on todellisuudessa 4,4 miljoonaa euroa, mikä aiheutuu siitä, että perustettava osakeyhtiö ei ole arvonnäköverolain (1501/1993) 30 §:n mukaisessa poikkeustapausten luettelossa eikä vuokranantaja voi siten enää vähentää vuokraustoiminnan tuotantopanoksiin sisältyviä arvonnäköveroeria omassa verotuksessaan siltä osin kuin kysymys on uudelle osakeyhtiölle vuokratuista toimitiloista, joita käytetään arvonnäköverotuksen kannalta vähennyskeltottomaan toimintaan. Ehdotuksen mukainen malli johtaa tilanteeseen, jossa valtion talousarviosta siirretään arvonnäköveron osuutta vastaava summa uuden osakeyhtiön rahoitukseen. Talousvaliokunta pitää perusteltuna, että organisaatiomuutoksen vaikutusten seurannassa otetaan tarkasteluun ja arvioinnin koh-

teeksi myös uuden yhtiön asema arvonnäköverotuksessa.

Hallituksen esityksellä HE 33/2014 vp on esitetty muutettavaksi geeniteknikkalain (377/1995) 6 §:n 2 momentti, jossa luetellaan geeniteknikan asiantuntijaviranomaiset ja -laitokset. Kyseisellä hallituksen esityksellä Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitoksen, Metsätutkimuslaitoksen ja Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen toiminnot on esitetty koottavaksi yhteen tutkimuskeskukseen, Luonnonvarakeskukseen. Jotta esitysten mukaiset säädösehdotukset saadaan yhteensovitettua, geeniteknikkalain muuttamisesta annetun lain 6 §:n 2 momenttiin tehdään viranomaisen muutos. HE

33/2014 vp:n mukaiset muutokset on tarkoitus vahvistaa ennen tämän esityksen mukaisten lakien vahvistamista.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella talousvaliokunta ehdottaa,

että 1.—5. ja 7. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina ja

että 6. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

6.

Laki

geeniteknikkalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan geeniteknikkalain (377/1995) 5 §:n 2 momentti ja 6 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 5 §:n 2 momentti laissa 847/2004 ja 6 §:n 2 momentti laissa / , seuraavasti:

5 §
(Kuten HE)

6 §

Asiantuntijaviranomaiset ja -laitokset

laitos, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus, *Luonnonvarakeskus*, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Suomen ympäristökeskus, Työterveyslaitos ja lisäksi Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy.

Geeniteknikan asiantuntijaviranomaisina ja -laitoksina toimivat omilla aloillaan Elintarviketurvallisuusvirasto, Terveysten ja hyvinvoinnin

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Mauri Pekkarinen /kesk	Jukka Kärnä /sd
vpj.	Marjo Matikainen-Kallström /kok	Eero Lehti /kok
jäs.	Lars Erik Gästgivers /r	Jari Myllykoski /vas
	Teuvo Hakkarainen /ps	Martti Mölsä /ps
	Antti Kaikkonen /kesk	Sirpa Paatero /sd
	Johanna Karimäki /vihr	Kaj Turunen /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Teija Miller.